

De eerste steen

Gesprekspapier n.a.v. Johannes 8:1-11

Ik schrijf deze preek op de ochtend nadat Ajax bekend gemaakt heeft dat de club afscheid neemt van Marc Overmars als technisch directeur. Overmars was een zeer succesvol directeur, maar toch moet hij het veld ruimen, vanwege ongepast en grensoverschrijdend gedrag richting vrouwelijke collega's. Wat het precies betekent weten we niet, maar ergens zullen we allemaal wel wat vermoeden. Het is nog niet eens zo heel lang na de uitzending van BOOS, waarin de misstanden bij The Voice werden aangekaart. Jeroen Rietbergen, Marco Borsato en Ali B. hebben zich schuldig gemaakt aan seksueel overschrijdend gedrag. Verschrikkelijk natuurlijk. Vooral voor de vrouwen die er mee te maken hebben gehad.

Het gaat me nu niet zozeer om het gebeuren op zich, maar om de reacties die erop volgen. De reacties op *social media* op alle drie deze gevallen waren bikkelhard. Alle vier de mannen kregen de meest verschrikkelijke dingen naar hun hoofd gesmeten. Mensen namen geen blad voor hun mond en zonder dat er een rechter aan te pas is gekomen zijn ze al schuldig bevonden. Volkomen door het slijk gehaald.

Hoe begrijpelijk ook, het is goed om hierbij stil te staan. Als mensen hebben we al snel ons oordeel klaar. Dat wordt helemaal zichtbaar in deze tijd waarin iedereen op *social media* z'n mening kan ventileren zonder dat er een rem is. We kunnen zonder enige vorm van terughoudendheid onze weerzin en verontwaardiging ventileren. Maar is ons oordeel ook altijd terecht? Wat zegt zo'n oordeel over onszelf? En over onze samenleving?

Vraag: herken je de reflex om snel een oordeel klaar te hebben bij jezelf? Op welke manier ga je daarmee om?

De setting

Vanmorgen staan we stil bij een verhaal waarin het ook gaat over oordelen. De Schriftgeleerden en Farizeeën brengen een vrouw bij Jezus die zich duidelijk schuldig heeft gemaakt. Geen twijfel over mogelijk, want ze is op heterdaad betrapt op overspel. Vandaag de dag zouden de meesten mensen hier veel minder zwaar aan tillen, maar in de cultuur van het Midden-Oosten van die dagen werd dit door iedereen streng veroordeeld en waren de straffen – met name voor vrouwen – streng. De vraag is natuurlijk: hoe gaat Jezus hier mee om? Wat kunnen we leren van de opmerking die Jezus maakt?

De vraag van de Schriftgeleerden en Farizeeën

Voordat ik stil sta bij die vraag die Jezus stelt is het belangrijk om eerst te kijken naar de manier waarop de Schriftgeleerden en de Farizeeën deze vrouw bij Jezus brengen.

Johannes zegt er uitdrukkelijk bij dat ze dat deden om hem op de proef te stellen (vers 6). Dat is een belangrijk gegeven. Deze mensen zijn dus niet zozeer geïnteresseerd in deze vrouw, of in de man die ze bedrogen heeft – waar is trouwens de man met wie ze overspel heeft gepleegd? – maar ze brengen deze kwestie bij Jezus omdat ze Hem onderuit willen halen. Jezus deugt niet, zij wel. Om dat duidelijk te maken gooien ze deze vrouw door de bus. Over de rug van deze vrouw willen ze hun eigen morele superioriteit tonen.

Wat nou als we dit gedrag van de Schriftgeleerden spiegelen aan ons eigen gedrag op *social media* of in het echt? Zou het kunnen dat we onze verontwaardiging zo snel en hard naar voren brengen om toch vooral te laten zien dat wij in moreel opzicht wel deugen? Is onze verontwaardiging ook niet heel selectief? Moeten we zo hard schreeuwen op *social media* om maar de aandacht van onszelf af te leiden en te richten op de ander? Hebben we daarom zo'n grote mond als mensen de fout in gaan, om maar te laten zien dat wij zelf een smetteloze reputatie hebben?

Vraag: de vraag wordt gesteld of onze verontwaardiging niet selectief is. Hoe denk jij hierover?

De eerste steen

Jezus prikt door de leugenachtigheid van de Schriftgeleerden heen. Het opvallende is: Jezus bukt en schrijft in het zand. Veel uitleggers hebben zich er het hoofd over gebogen wat dit te betekenen heeft. Elke uitleg schiet echter tekort omdat het uiteindelijk toch gissen blijft. Dus misschien moeten we er ook maar geen woorden aan vuil maken.

Wat veel belangrijker is in dit verband is de opmerking die Jezus maakt over de eerste steen werpen. Het is zo'n bekende uitdrukking geworden, dat we er haast niet meer verbaasd over zijn als we 'm zo lezen. "Wie van jullie zonder zonde is, werpen de eerste steen", zegt Jezus.

Het zal even stil geworden zijn daar. Jezus bukte zich, dus ze konden Hem niet in de ogen kijken. Misschien bukte Jezus wel daarvoor: zodat ze elkaar in de ogen konden kijken. Alleen elkaar. Misschien stonden ze al met stenen in de hand en waren ze die uitdagend telkens een stukje omhoog aan het gooien terwijl ze bij Jezus op een antwoord aandrongen. Maar nu Jezus dit gezegd heeft wordt het stil en kijken ze elkaar aan. Jezus schrijft. Misschien is hij wel aan doodlen. Maar de Schriftgeleerden denken na... kijken elkaar aan. Wie durft het aan? Durft iemand het aan?

Dan loopt de oudste weg. Hij heeft de reikwijdte van Jezus' woorden tot zich door laten dringen en beseft: die steen kan ik niet gooien. Zonder zonden ben ik niet. Dan de volgende. Even later een derde. En zo druipen ze stuk voor stuk allemaal af...

De vrouw in het midden ziet het gebeuren. Hoe zal ze daar gestaan hebben? Wat zal zij gedacht hebben toen Jezus bukte en in het zand schreef? Wat zal ze gedacht hebben toen Jezus die woorden over die eerste steen sprak? Zal het ook niet teleurstelling geweest zijn, dat Jezus hen niet verbood om te gooien? Sterker zelfs: je zou de woorden van Jezus kunnen oppervlakkig beluisteren als een aanmoediging om toch vooral te gooien. Jezus verbiedt hun niet te gooien...ik kan me voorstellen dat de vrouw vooral dat gehoord heeft.

Maar dan blijft het stil. Er vliegen geen stenen door de lucht. Een voor een druipen ze af. En elke keer als er weer iemand wegloupt, dringt het dieper tot haar door wat Jezus precies gedaan heeft. Ja, oppervlakkig gezien heeft Hij hen aangemoedigd om toch vooral te gooien, maar onder de oppervlakte was zijn aanmoediging een ontluisterende ontmaskering hun morele superioriteit. Zijn die vanuit hun morele gelijk over de rug van deze vrouw Jezus onderuit wilden halen, worden ontmaskerd als mensen die geen haar beter zijn dan deze vrouw.

Het is natuurlijk briljant, zoals Jezus hier deze mensen en hun doelstellingen ontmaskerd. Deze mensen waren gekomen om over de rug van deze vrouw hun eigen morele

superioriteit te bevestigen en Jezus onderuit te halen, maar door de opmerking van Jezus komt hun plan als een boemerang bij hen terug.

Als die woorden van Jezus iets duidelijk maken, dan is het wel dat deze wereld verstrikt is geraakt in een onontwarbaar web van schuld. Met dat we onze verontwaardiging laten blijken over de misstappen van een ander, gaan we voor het gemak voorbij aan de minder fraaie kanten van onszelf. Jezus stelt deze vraag via Johannes 8 ook aan ons: we kunnen niet anders dan elkaar aankijken en erkennen dat ieder van ons getekend is door misstappen en verkeerde gedachten en verlangens. We kunnen niet met de beschuldigende vinger naar anderen wijzen, zonder dat we ook onszelf in staat van beschuldiging stellen.

Vraag: Jezus stelt de selectieve verontwaardiging aan de kaak met zijn woorden. Maar maken deze woorden dat er in de samenleving nooit meer een oordeel kan worden uitgesproken? Hoe zit het dan met de rechtspraak? Waarom zou het dan juist wel/of ook niet kunnen?

Jezus werpt ook geen steen

“Wie zonder zonde is, werpe de eerste steen”, zei Jezus. Niemand is schoon. Niemand is vrij van egoïsme, luiigheid, onverschilligheid, hooghartigheid, hebzucht, ijdelheid...ga zo maar door. Niemand...en toch tekent het Nieuwe Testament ons Jezus als iemand die dat nu juist wel was. Bij Hem geen ijdelheid te bekennen. Geen hebzucht. Geen arrogantie. Geen onverschilligheid. Jezus was volledig gericht op de ander. Op God. Op het welzijn van de wereld om Hem heen. Als iemand die steen had kunnen gooien, dan was hij het wel.

Maar Hij deed het niet. Niet omdat Hij het niet zo erg vond wat zij deed. Nee, heel bewust zegt Hij: zondig vanaf nu niet meer. Het is niet zo dat het voor Jezus allemaal niet uitmaakt. Wat dan wel?

Misschien is het dit wel? Als Jezus die opmerking over de steen en het web van schuld dat ermee wordt blootgelegd serieus zou nemen, dan zou hij niet kunnen volstaan met het werpen van stenen richting deze vrouw. Dan zou hij feitelijk als de wiedeweerga allemaal stenen moeten gaan zoeken en de Schriftgeleerden en Farizeeën gaan bekogelen.

Jezus gooit geen steen. Niet omdat deze vrouw niet schuldig is. Dat is ze wel. Niet omdat Hij zelf ook het nodige op z'n kerfstok heeft. Dat heeft Hij niet.

Jezus gooit geen steen, omdat Hij straks verderop in het verhaal van Johannes het web van schuld van de mensen zal doorbreken en ontrafelen door zelf het oordeel te dragen. “Daar is het Lam van God dat de zonden van de wereld wegneemt”, had Johannes aan het begin van het verhaal gezegd. Daarbij wees Hij op Jezus.

Dat is goed nieuws: midden in deze wereld die verstrikt is geraakt in een onontwarbaar web van onrecht en schuld, treedt Jezus naar voren om de verantwoordelijkheid te nemen voor wat Hij zelf niet heeft gedaan. Voor het overspel van deze vrouw. Voor de schijnheiligheid van de Farizeeën. Voor onze misplaatste morele verontwaardiging en voor onze misstappen. Jezus oordeelt niet omdat Hij weet dat Hij straks hangt aan het kruis. Daar aan het kruis begint Jezus het web van schuld en onrecht te ontwarren.

Opdracht: neem tijd om in gebed Jezus te danken voor Zijn offer.

In zijn spoor gaan

Met het lezen van dit verhaal worden we uitgedaagd om in het spoor van Jezus te gaan. In zijn spoor gaan betekent niet dat we schuld en misstappen bagatelliseren. Zonde is zonde, onrecht is onrecht.

Wat betekent het dan wel?

In zijn spoor gaan betekent dat we oog in oog met onrecht en schuld niet allereerst bezig zijn met onze eigen morele verhevenheid, maar oog hebben voor de slachtoffers en de daders – met andere woorden: voor mensen.

Gaan in het spoor van Jezus betekent dat we niet wanhopig en cynisch worden, maar juist hoopvol en oprecht in het volle besef dat de schuld en het onrecht van deze wereld door Jezus z'n plek is geweest en niet het laatste woord heeft.

Gaan in het spoor van Jezus betekent dat we mensen – slachtoffers en daders – daarom altijd hoopvol tegemoet treden, in de stellige overtuiging dat ook in hun leven Gods genade wonderlijk kan werken.

Vraag: kun je dit ook concreet toepassen in je eigen omgeving (buurt/werk/vriendenkring/familie)?